

Instytut Prawa Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie

Bogdan WIERZBICKI

Procedura ekstradycji przestępców

Процедура выдачи преступников

Procedure of Extradition of Criminals

Ekstradycja jest to oparte na wzajemnym porozumieniu państw przekazanie osoby znajdującej się w obrębie jurysdykcji terytorialnej jednego z nich, dokonane na rzecz innego, które jest kompetentne do ścigania i karanania tej osoby w związku z popełnieniem określonego przestępstwa.¹

Zasadniczym celem, któremu służy instytucja ekstradycji przestępców jest umożliwienie realizacji norm prawa karnego materialnego (w tym także norm międzynarodowego prawa karnego). Oceniając omawiane zagadnienie z punktu widzenia prawa wewnętrznego, wszystkie normy prawne odnoszące się do ekstradycji, a regulujące zarówno kwestie merytoryczne, jak i tryb ekstradycji, można zaliczyć do norm postępowania karnego *sensu largo*. W trakcie analizy przepisów umów międzynarodowych odnoszących się do ekstradycji przestępców okazuje się jednak, że stosunkowo łatwo można wśród nich wyodrębnić klauzule odnoszące się do materialnej strony ekstradycji oraz klauzule odnoszące się do strony formalnej. Pierwsze spośród nich określają w stosunku do kogo i w związku z jakimi przestępstwami można uzyskać wydanie oraz formułują warunki odmowy wydania przestępcy, drugie — normują sposób ubiegania się o wydanie, tryb postępowania ekstradycyjnego oraz sposób wykonania ekstradycji. Podział ten spotykamy zarówno w pracach przedstawicieli nauki prawa międzynarodowego², jak i w treści umów międzynarodowych³, a także w ustawach wewnętrznych⁴. Umowy i ustawy zawierają zwykle postanowienia odnoszące się do procedury ekstradycji, tj. postanowienia regulujące formę i treść wniosku o ekstradycję, po-

¹ Rozważania zawarte w pracy nie obejmują procedury ekstradycji przestępców wojennych. Procedura ekstradycji tej kategorii przestępców została określona w sposób odmienny, niż przyjmowane jest to w umowach międzynarodowych i ustawach wewnętrznych odnoszących się do ekstradycji przestępców, w ustawie nr 10 Sojuszniczej Rady Kontroli Niemiec z 20 XII 1945 r. (tekst ustawy zawiera opracowanie T. Cypriana i J. Sawickiego: *Nieznana Norymberga, Dwanaście procesów norymberskich*, Warszawa 1965, ss. 331—338).

² G. H. Hackworth: *Digest of International Law*, Washington 1942, vol. IV, s. 77; D. P. O'Connell: *International Law*, London—New York 1965, vol. II, s. 803; I. A. Shearer: *Extradition in International Law*, Manchester 1971, s. 194.

³ Por. rozdz. IV traktatu międzynarodowego prawa karnego podpisanego w Montevideo w r. 1889 (*American Journal of International Law*, vol. 29, 1935, s. 275).

⁴ Por. rozdz. II szwajcarskiej ustawy o ekstradycji z r. 1892 oraz rozdz. II francuskiej ustawy o ekstradycji z r. 1927 (*A.J.I.L.*, vol. 29, 1935, s. 420 i 380).

stępowanie w przypadku zbiegu wniosków o wydanie przestępcy, podstawy aresztowania przed lub po otrzymaniu wniosku o ekstradycję, warunki odroczenia wydania, wydanie czasowe, przekazanie osoby, co do której zapadła decyzja o wydaniu, tryb i język obowiązujący umawiające się państwa przy porozumiewaniu się w sprawach dotyczących ekstradycji, koszty itp.

Źródłem proceduralnych zasad dotyczących ekstradycji mogą być: umowy międzynarodowe, ustawy o ekstradycji oraz wszelkie inne ustawy wewnętrzne regulujące postępowanie karne w danym państwie.

Umowy międzynarodowe w różnym zakresie normują procedurę ekstradycji. Najczęściej zawierają dość wyczerpujące uregulowanie tej problematyki⁵, jednak czasem spotykamy także wyraźne odesłanie do prawa wewnętrznego strony wezwanej: „Z wyjątkiem, gdy konwencja przewiduje inaczej, procedura w stosunku do ekstradycji i aresztu tymczasowego będzie podporządkowana wyłącznie prawu Strony wezwanej.”⁶ Umowy międzynarodowe nie wskazują, jakie organy umawiających się stron są kompetentne do podejmowania decyzji w sprawach o ekstradycję — pozostawiając uregulowanie tego zagadnienia prawu wewnętrznemu — określają one jedynie organy upoważnione do wystąpienia z wnioskiem i do przyjęcia wniosku o ekstradycję.⁷

W ustawodawstwie wewnętrznym poszczególnych państw zawarte są klauzule określające organy uprawnione do podejmowania decyzji w sprawach o ekstradycję, są to organy administracyjne lub sądowe. Współcześnie spotykamy niekiedy system mieszany, który wyznacza odpowiedni zakres uprawnień zarówno czynnikowi administracyjnemu, jak i czynnikowi sądowemu. Nie wnikając w szczegóły poszczególnych systemów, można jeszcze dodać, że w początkowym okresie rozwoju instytucji ekstradycji w jej współczesnym kształcie (XIX i początek XX wieku) z reguły uprawnienia decydowania o ekstradycji przyznawano organom administracyjnym⁸. Dopiero w r. 1874 Belgia jako pierwsza wprowadziła kontrolę organów sądowych nad postępowaniem o ekstradycję.⁹ Opinia sądu nie wiązała jednak organu administracyjnego, miała wyłącznie charakter doradczy. System ten obowiązuje do chwili obecnej w Belgii, a także został przyjęty przez ustawodawstwo polskie.¹⁰

Zgodnie z zaleceniami Instytutu Prawa Międzynarodowego, sformułowanymi na sesji w Oksfordzie w r. 1880: „Jest rzeczą pożądaną, aby w kraju schronienia władza sądowa była powołana do oceny wniosku o ekstradycję po debacie kontradyktoryjnej. Państwo, od którego się żąda wydania, nie powinno przyznawać ekstradycji, jeśli zgodnie z jego prawem władza sądowa orzekła, że wniosek nie powinien być uwzględniony.”¹¹ Stąd najczęściej spotykanym współcześnie jest system mieszany, który uznaje za ostateczną i wiążącą decyzję sądu w przypadku, gdy organ ten wyrazi opinię, że ekstra-

⁵ Por. art. 7 i n. wielostronnej konwencji o ekstradycji podpisanej w Montevideo w r. 1933 (A. J. I. L., vol. 29, s. 289); art. 6 i n. traktatu między Związkiem Południowym Afryki a Izraelem z 18 IX 1959 r. (United Nations Treaty Series, vol. 373, s. 47).

⁶ Art. 22 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957 (U. N. T. S., vol. 359, s. 273).

⁷ Por. art. 11 umowy między Polską a Szwecją z 30 VIII 1930 r. (Dz. U. 1932, nr 49, poz. 454).

⁸ O'Connell: *op. cit.*, s. 803.

⁹ Shearer: *op. cit.*, s. 198.

¹⁰ Art. 533 § 1 i 2, art. 536 polskiego k. p. k. z r. 1969.

¹¹ Teza XIX i XX, *Annuaire de l'Institut de Droit International* (1880), V, s. 129.

dycja jest niedopuszczalna. Natomiast w przypadku, gdy sąd uznaje ekstradycję za dopuszczalną, opinia ta ma jedynie charakter doradczy, a ostateczna decyzja należy do organu administracyjnego.¹² System ten jest stosowany między innymi w Argentynie, Luksemburgu, Norwegii, Szwecji, Szwajcarii, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii oraz w państwach należących do brytyjskiej Wspólnoty Narodów.¹³

Umowy międzynarodowe oraz ustawy wewnętrzne formułują zasady postępowania w związku z ekstradycją przestępców. Jednak wydaje się, że przeważa opinia, iż państwo wezwane uprawnione jest do pominięcia warunków proceduralnych w postępowaniu o ekstradycję. Tezę tę wyprowadza się z zasady suwerenności państwa, z której wynika prawo do ekstradycji także w ogóle bez odrębnego postępowania w tej sprawie. Warunki proceduralne przyjęte przez państwa w umowach zawierają maksimum utrudnień, które państwo może stawiać państwu proszącemu¹⁴, jednak w określonych sytuacjach może z nich zrezygnować¹⁵.

§ 1. WNIOSEK O EKSTRADYCJĘ I DOKUMENTY DODATKOWE

Umowy i ustawy w sposób szczegółowy określają formę i treść wniosku o ekstradycję przestępcy oraz wymieniają dokumenty, które należy dołączyć do wniosku. Uzasadnione jest to faktem, że wniosek jest zwykle dokumentem inicjującym postępowanie o ekstradycję¹⁶, a jego treść, w zasadzie, podstawą dla władz państwa wezwanego do podjęcia decyzji o przyznaniu lub odmowie ekstradycji.

Wniosek o ekstradycję musi mieć formę pisemną.¹⁷ Wprawdzie nie zawsze umowy i ustawy formułują ten warunek wyraźnie, jeśli jednak tego nie czynią, to albo nakazują przekazanie wniosku drogą dyplomatyczną, albo nakazują załączyć do wniosku określone dokumenty; z tego rodzaju sformułowań wynika wyraźnie, że wniosek o ekstradycję przestępcy musi mieć formę pisemną. Najczęściej obowiązującym sposobem porozumiewania się w sprawach o ekstradycję jest droga dyplomatyczna¹⁸, co jest zgodne z opinią Instytutu Prawa Międzynarodowego: „Ekstradycja powinna dochodzić do skutku w drodze dyplomatycznej.”¹⁹ Stosunkowo rzadziej, w stosunkach między zaprzyjaźnionymi lub powiązаныmi ze sobą pod względem ekonomicznym i politycznym państwami, umowy zezwalają na bezpośrednie komunikowanie się zainteresowanych instytucji wymiaru sprawiedliwości²⁰ albo wymieniają

¹² Por. § 7 niemieckiej ustawy o ekstradycji z r. 1929 (A. J. I. L., vol. 29, s. 385).

¹³ Shearer: *op cit.*, s. 199.

¹⁴ L. Ehrlich: *Prawo międzynarodowe*, 4 wyd., Warszawa 1958, s. 635.

¹⁵ *United States ex. rel. Donelly v. Mullgan, Annual Digest and Reports of Public International Law Cases, 1933—1934, Case nr 144*; art. 15 cyt. wyżej francuskiej ustawy z 1927 r.; art. 21 i 22 cyt. wyżej szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

¹⁶ Niekiedy umowy i ustawy dopuszczają możliwość wystąpienia z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie przed złożeniem wniosku o ekstradycję. Por. art. 7 ust. 1 konwencji między Izraelem a Szwajcarią z 31 XII 1958 r. (U.N.T.S., vol. 377, s. 305); art. 19 cyt. wyżej szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

¹⁷ Por. art. 12 ust. 1 cyt. wyżej europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957; art. VIII układu między Holandią a Izraelem z 18 XII 1956 r. (U. N.T.S., vol. 276, s. 153).

¹⁸ Por. art. 10 ust. 1 konwencji między Belgią a NRF z 17 I 1958 r. (U.N.T.S., vol. 328, s. 173).

¹⁹ Teza XVIII, *Annuaire de l'Institut de Droit International*, (1880), V, s. 129.

²⁰ Art. 41 umowy między Polską a Republiką Czeskosłowacką z 6 III 1925 r. (Dz. U. 1926, nr 14, poz. 80) przewiduje, że wniosek składa się bezpośrednio w Ministerstwie Sprawiedli-

kilka, mających zastosowanie, sposobów komunikowania się: „Z prośbą o ekstradycję powinien wystąpić odpowiedni przedstawiciel dyplomatyczny, a jeśli takiego nie ma, może to uczynić przedstawiciel konsularny lub rządy mogą się porozumieć bezpośrednio między sobą.”²¹ Szczególnie w stosunkach pomiędzy państwami graniczącymi ze sobą stwierdza się częste wyjątki od zasady, że wniosek o ekstradycję przestępcy musi być przekazany drogą dyplomatyczną.²² W praktyce międzynarodowego obrotu prawnego w sprawach karnych pomiędzy Polską i naszymi bezpośrednimi sąsiadami stwierdzamy ponadto istnienie instytucji „przekazania” przestępcy, którą wprowadzają odpowiednie przepisy umów granicznych.²³ Ta forma pomocy prawnej jest w swych skutkach identyczna z ekstradycją przestępcy, a różni się od niej w sposób formalny, pozwalając na przekazanie przestępcy w sposób uproszczony i w krótszym czasie. Instytucja ta ma zastosowanie do osób, które w sposób bezprawny przekroczyły granicę państwową, ale także może mieć zastosowanie do osób, które oprócz nielegalnego przekroczenia granicy państwowej dopuściły się także innych przestępstw na terytorium tej umawiającej się strony, której organy dokonały zatrzymania.²⁴

Treść wniosku o ekstradycję może być określona w sposób szczegółowy: „Wniosek o wydanie powinien zawierać oznaczenie organu wzywającego oraz wezwanego, imię i nazwisko osoby, której wydania się żąda, jej obywatelstwo, informacje o miejscu jej zamieszkania lub pobytu i dane osobowe, wskazanie czynu przestępczego i jego kwalifikacji prawnej [...]”²⁵. Albo też nie precyzuje się bliżej wymogów co do treści wniosku, lecz określa, jakie dokumenty należy do wniosku dołączyć: „Prośba będzie wspierana przez oryginał lub poświadczoną kopię skazania i wyroku lub natychmiast wykonane zarządzenie mające ten sam skutek i wydane zgodnie z procedurą przewidzianą w prawie Strony proszącej; określenie przestępstw, za które prosi się o ekstradycję, czas i miejsce ich popełnienia, ich prawną kwalifikację wraz z odnośnymi klauzulami prawnymi; kopię związanych ze sprawą przepisów i możliwie ściśle opisanie osoby żądanej wraz z innymi informacjami, które mogą dopomóc w określeniu jej tożsamości i obywatelstwa.”²⁶

Niekiedy klauzule normujące treść wniosku zawierają warunek, aby do-

wości; art. 9 § 2 układu między południową Afryką a Federacją Rodezji i Niasy z 19 XI 1962 r. (U.N.T.S., vol. 458, s. 59) zezwala na bezpośrednie komunikowanie się organów policji i urzędników posiadających władzę sądową.

²¹ Art. 5 cyt. wyżej konwencji o ekstradycji podpisanej w Montevideo w r. 1933.

²² Hackworth: op. cit., s. 82.

²³ Art. 40 oraz 41 ust. 1 i 2 umowy między rządem PRL a rządem ZSRR o stosunkach prawnych na polsko-radzieckiej granicy państwowej oraz współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach granicznych, podpisanej w Moskwie 15 II 1961 r. (Dz. U. 1961, nr 47, poz. 253); art. 18 ust. 1 umowy między PRL a CRS o stosunkach prawnych na polsko-czechosłowackiej granicy państwowej i wzajemnej pomocy w sprawach granicznych, sporządzonej w Pradze 2 XII 1967 r. (Dz. U. 1971, nr 13, poz. 126); art. 14 ust. 1 umowy między PRL a NRD o stosunkach prawnych na wspólnej granicy państwowej oraz współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach granicznych, sporządzonej w Berlinie 28 X 1969 r. (Dz. U. 1969, nr 21, poz. 170).

²⁴ Por. odpowiednio art. 41 ust. 3; art. 18 ust. 3 oraz art. 14 ust. 3 umów cytowanych w przypisie 23.

²⁵ Art. 68 ust. 1 umowy między Polską a Bułgarią z 4 XII 1961 r. (Dz. U. 1963, nr 17, poz. 88); podobnie art. VIII układu między Holandią a Izraelem z 18 XII 1956 (U.N.T.S., vol. 276, s. 153)

²⁶ Art. 10 ust. 2 konwencji między Belgią a Marokiem z 27 II 1959 r. (U.N.T.S., vol. 390, s. 275); podobnie art. 6 traktatu między Związkiem Południowej Afryki a Izraelem z 18 IX 1959 r. (U.N.T.S., vol. 373, s. 47); art. XII argentyńskiej ustawy z r. 1885 (A.J.I.L., vol. 29, s. 356); art. 9 cyt. wyżej francuskiej ustawy z r. 1927.

kument ten i towarzyszące mu załączniki posiadały uwierzytelnione tłumaczenia na język państwa wezwanego²⁷ lub na język uznany przez obie strony za oficjalny.²⁸

Z analizy odnośnych przepisów umów i ustaw wynikają dość istotne w większości przypadków różnice co do treści i ilości dokumentów, które muszą być dołączone do wniosku o ekstradycję w zależności od tego, czy chodzi o wydanie przestępcy w celu przeprowadzenia postępowania karnego, czy o wydanie w celu wykonania orzeczonej już kary.

Najczęściej w przypadku wniosku o ekstradycję w celu przeprowadzenia postępowania karnego wymaga się przedstawienia (w treści wniosku lub w formie załączników): uwierzytelnionego postanowienia o wszczęciu postępowania; postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, danych pozwalających na stwierdzenie tożsamości osoby żądanej i jej obywatelstwa; bliższego określenia zarzucanego przestępstwa (czasu i miejsca) oraz mających zastosowanie tekstów przepisów prawnych.²⁹ W umowach (i ustawach wewnętrznych), których stroną są Wielka Brytania, Stany Zjednoczone i Izrael, wymaga się często przedstawienia „dowodów, które zgodnie z prawami terytoriów, gdzie oskarżony został odnaleziony, byłyby uznane za wystarczające dla usprawiedliwienia jego aresztowania, gdyby przestępstwo zostało tam popełnione.”³⁰

Problem, czy państwo wezwane powinno żądać przedstawienia, a następnie badać dowody winy domniemanego przestępcy w trakcie postępowania o ekstradycję, budzi kontrowersje.³¹ Istnieją w tym względzie poważne rozbieżności między teorią i praktyką Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych oraz państw, które wzorowały swój porządek prawny na systemie angielskim (instytucja *prima facie of guilt*), a pozostałymi państwami, szczególnie europejskimi. Państwa wymienione w pierwszej grupie, jeżeli otrzymają wniosek o ekstradycję, stawiają warunek przedstawienia wraz z wnioskiem takich dowodów winy, które byłyby wymagane przez sąd dla wydania postanowienia o aresztowaniu domniemanego przestępcy, gdyby przestępstwo zostało popełnione na terytorium państwa wezwanego. Pozostałe państwa zadowolają się ustaleniem w trakcie postępowania o ekstradycję, że osoba, o której wydanie się prosi, mogłaby być pociągnięta do odpowiedzialności karnej w państwie wezwanym na podstawie danych o stanie faktycznym czynu karalnego, zawartych w postanowieniu o aresztowaniu. Umowy międzynarodowe zawarte między państwami tej ostatniej grupy stwierdzają niekiedy wyraźnie, że: „Strona wezwana nie może domagać się przedstawienia dowodów winy osoby podlegającej wydaniu.”³² Wydaje się, że właśnie takie

²⁷ Art. 10 *in fine* konwencji między Izraelem a Stanami Zjednoczonymi z 10 XII 1962 r. (U.N.T.S., vol. 484, s. 283); art. 7 ust. 5 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r. (U.N.T.S., vol. 37, s. 369).

²⁸ Art. 61 umowy między Polską a Królestwem Serbów, Kroatów i Słoweńców z 4 V 1923 r. (Dz. U. 1929, nr 2, poz. 16) uznaje za oficjalny język strony wezwanej lub język francuski.

²⁹ Art. 7 ust. 1 cyt. wyżej konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r.: art. 74 ust. 2 umowy między Polską a Jugosławią z 6 II 1960 r. (Dz. U. 1963, nr 27, poz. 162).

³⁰ Art. 9 traktatu między Polską a Wielką Brytanią z 11 I 1932 r. (Dz. U. 1934, nr 17, poz. 135); art. 6 konwencji między Izraelem a Szwajcarią z 31 XII 1958 r. (U.N.T.S., vol. 377, s. 305).

³¹ Shearer: *op. cit.*, s. 157 i n.; problem ten nie dotyczy osób objętych prawomocnym orzeczeniem skazującym.

³² Art. 69 ust. 4 umowy między Polską a Republiką Czechosłowacką z 21 I 1949 r. (Dz. U. 1949, nr 20, poz. 133).

rozwiązanie omawianego problemu powinno stać się możliwie powszechne. Ustalonym i nie kwestionowanym poglądem jest, że postępowanie przed sądem w związku z ekstradycją nie jest procesem sądowym w sprawie karnej³³ — w zwykłym znaczeniu tego słowa — i to zarówno ze względów formalnych, jak i merytorycznych. Zasadniczym celem postępowania w sprawach o ekstradycję przestępcy jest określenie, czy zostały zachowane warunki wymagane przez odpowiednią umowę lub ustawę, a nie badanie winy osoby, o której wydanie się prosi. Postępowanie o ekstradycję jest środkiem, który ma doprowadzić do postępowania sądowego w sprawie karnej, kiedy to sąd określa winę i karę. Wprawdzie strony zawierające umowę międzynarodową o ekstradycji mogą formułować warunki i nakładać na siebie obowiązki w szerszym lub węższym zakresie, w tym także warunek przedstawiania dowodów winy osoby, o której ekstradycję się prosi, ale wydaje się, że można uznać za godne zalecenia wykazywanie większego zaufania do decyzji organów wymiaru sprawiedliwości drugiego kontrahenta.

W przypadku ubiegania się o wydanie osoby skazanej wymaga się jedynie przedstawienia uwierzytelnionego odpisu prawomocnego orzeczenia sądowego; danych umożliwiających identyfikację osoby żądanej i określenie jej obywatelstwa oraz przepisów prawnych mających zastosowanie w danym przypadku³⁴; niekiedy należy ponadto stwierdzić, jaka część kary została już wykonana.³⁵

Charakterystyczne dla większości umów międzynarodowych zawartych przez Polskę jest następujące stwierdzenie: „Przy przestępstwach przeciwko mieniu należy ponadto podać wysokość powstałej lub mogącej powstać szkody spowodowanej czynem przestępnym.”³⁶

Jak już wskazano na wstępie, państwo wezwane, opierając się na treści wniosku i załączonych dokumentów oraz biorąc pod uwagę wyjaśnienia osoby żądanej, bada zasadność przedstawionego wniosku o ekstradycję i podejmuje ostateczną decyzję w tym przedmiocie. Istotne przede wszystkim z praktycznego punktu widzenia jest ustalenie, w jakim zakresie państwu wezwanemu przysługuje prawo do badania i weryfikacji przedstawionych w postępowaniu ekstradycyjnym faktów i dokumentów. Odpowiedź na to pytanie znajdziemy w odpowiednich postanowieniach niektórych umów międzynarodowych oraz w orzecznictwie sądów krajowych w sprawach o ekstradycję. „Nakaz aresztowania, zeznania lub oświadczenia na piśmie, złożone pod przysięgą lub bez niej, poświadczane kopie tych dokumentów, a także dokumenty sądowe świadczące o skazaniu będą przyjmowane jako wiążące dowody przy badaniu próśby o ekstradycję, jeśli zaopatrzone są w podpis sędziego lub urzędnika sądowego Strony proszącej albo zostały poświadczone urzędową pieczęcią Ministra Sprawiedliwości lub innego ministra.”³⁷

Sąd argentyński w r. 1927 zajął następujące stanowisko w omawianej

³³ S. D. Bedi: *Extradition in International Law and Practice*, Rotterdam 1966, ss. 141—142.

³⁴ Art. 62 umowy między Polską a Czechosłowacją z 4 VII 1961 r. (Dz. U. 1962, nr 23, poz. 103).

³⁵ Art. 11 układu między Szwecją a Izraelem z 10 IX 1963 r. (U.N.T.S., vol. 516, s. 3).

³⁶ Art. 68 ust. 1 *in fine* umowy między Polską a NRD z 1 II 1957 r. (Dz. U. 1958, nr 27, poz. 11); podobnie art. 10 konwencji między Polską a Rumunią z 26 III 1930 r. (Dz. U. 1934, nr 73, poz. 695).

³⁷ Art. 11 cyt. wyżej układu między Szwecją a Izraelem z 10 IX 1963 r.; podobnie art. 11 pkt 6 konwencji między Izraelem a Austrią z 10 X 1961 r. (U.N.T.S., vol. 448, s. 161).

sprawie: „[...] jeśli dokumenty zawierające żądanie ekstradycji zostały przedstawione przez kanały dyplomatyczne za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych i przekazane przez to ostatnie do właściwego trybunału, to trybunał ten musi uznać je za autentyczne bez dalszych żądań, ponieważ są one pod ochroną wiary podwójnie nań nałożonej — przez obcy rząd zabiegający o ekstradycję i Ministerstwo Spraw Zagranicznych przedstawiające tę prośbę.”³⁸

Reasumując stwierdzamy, że badanie przez organ państwa wezwanego w zasadzie dotyczy: tożsamości osoby, dowodów popełnienia przestępstwa, strony formalnej przedstawionych dokumentów i dowodów oraz warunków wydania sformułowanych przez umowę lub ustawę. Ponadto państwo wezwane ma prawo żądać przedstawienia dodatkowych dokumentów, jeżeli uzna przedstawione dokumenty za niewystarczające dla podjęcia ostatecznej decyzji w sprawie ekstradycji.

§ 2. UZUPEŁNIENIE WNIOSKU

Analizowane umowy i ustawy zawierają najczęściej klauzulę pozwalającą na uzupełnienie wniosku o ekstradycję dodatkowymi dokumentami.³⁹ W określonych przypadkach, a w szczególności gdy, zdaniem państwa wezwanego, treść wniosku i załączonych dokumentów nie stanowi wystarczającej podstawy do podjęcia ostatecznej decyzji w sprawie o ekstradycję, państwo proszące na prośbę państwa wezwanego powinno uzupełnić nadesłaną dokumentację i udzielić dodatkowych wyjaśnień. Zasadniczo, jeśli umowa międzynarodowa i ustawa wewnętrzna nie zawierają odmiennych postanowień, należy uznać, że wady formalne przedłożonych dokumentów lub niepełne wypełnienie warunków nałożonych przez umowę lub ustawę działa na niekorzyść państwa proszącego i może stanowić podstawę do odmowy ekstradycji.⁴⁰ Niekiedy umowy międzynarodowe regulują wyraźnie przedstawioną wyżej sytuację: „Ekstradycja nie będzie miała miejsca, o ile dowody zostaną uznane za niewystarczające stosownie do praw państwa wezwanego dla postępowania sądowego, gdyby przestępstwo zostało popełnione w obrębie jurysdykcji państwa wezwanego albo dla udowodnienia, że osoba żądana została skazana w państwie proszącym o przestępstwo, które podlega ekstradycji na podstawie niniejszego Układu. Jeśli państwo wezwane uważa za konieczne uzyskanie dodatkowych dowodów lub informacji dających możliwość podjęcia decyzji co do wniosku o ekstradycję, takie dowody lub informacje zostaną przedłożone w okresie 60 dni od daty, gdy przedstawiciel dyplomatyczny państwa proszącego został o to poproszony [...]”⁴¹.

Najczęściej jednak umowy międzynarodowe i nieco rzadziej ustawy wewnętrzne ze względu na dobro współpracy państw w zakresie międzynarodowej pomocy prawnej przewidują możliwość uzupełnienia złożonej uprzednio dokumentacji w terminie zakreślonym przez umowę, ustawę lub doraźnie przez państwo wezwane. Analizowane źródła prawa nie różnią się pod wzglę-

³⁸ *Leonardo Constanzo et Alia Case, Annual Digest 1927—1928, Case nr 237.*

³⁹ Por. między innymi art. 13 cyt. wyżej europejskiej konwencji z r. 1957; art. 7 ust. 7 cyt. wyżej konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r.; art. 69 ust. 1 cyt. umowy między Polską a NRD z 1 II 1957 r.

⁴⁰ Interesujące w tym względzie są rozważania brazylijskiego sądu *In re Friedman Hirsh and Kalina Chitwa-Cyria, Annual Digest, 1929—1930, Case nr 187.*

⁴¹ Art. XIII cyt. układu między Holandią a Izraelem z 18 XII 1856 r.

dem merytorycznym co do treści postanowień odnoszących się do uzupełnienia wniosku czy, jak to określają niektóre źródła, nadesłania informacji dodatkowych. Najczęściej odpowiednie klauzule posiadają zbliżone brzmienie: „1. Jeżeli powstaną wątpliwości, czy czyn przestępny podpada pod postanowienia niniejszej umowy, Strona wezwana zażąda od Strony proszącej wyjaśnień dodatkowych. 2. Zezwoli się na wydanie jedynie wtedy, jeżeli dostarczone wyjaśnienia usuną wątpliwości. Strona wezwana może wyznaczyć termin dla podania wyjaśnień uzupełniających. Termin ten może być przedłożony na skutek uzasadnionego żądania.”⁴² Z tego względu za najbardziej zasadniczą różnicę pomiędzy postanowieniami analizowanych źródeł, regulującymi nadsyłanie informacji uzupełniających, uznać można termin, w jakim żądane informacje powinny zostać przekazane państwu wezwanemu. Przyjmując ten punkt widzenia, analizowane umowy międzynarodowe można podzielić na dwie grupy. W pierwszej grupie odpowiednie klauzule umowne nie precyzują terminu, w którym informacje uzupełniające powinny zostać nadesłane, każdorazowo państwo wezwane — zgodnie ze swym uznaniem — określi odpowiedni termin.⁴³ W drugiej grupie umów termin dla nadsyłania informacji uzupełniających zawarty jest w treści odpowiedniej klauzuli, przy czym jego rozpiętość jest różna i wynosi od 28 do 90 dni.⁴⁴ Niekiedy umowy przewidują możliwość przedłużenia tego terminu na wniosek państwa proszącego.

Nienadesłanie żądanych uzupełnień w wyznaczonym terminie może powodować różne skutki prawne:

1. Państwo wezwane nie nadaje biegu wnioskowi o ekstradycję, który wykazuje określone braki.⁴⁵

2. W przypadku, gdy osoba, o której ekstradycję wystąpiono, została uprzednio aresztowana, odpowiednie klauzule nakazują wypuszczenie jej na wolność⁴⁶, przy czym najczęściej zaznacza się, że nie pozbawia to strony proszącej możliwości przedłożenia nowej prośby o ekstradycję ze względu na to samo przestępstwo.⁴⁷

3. Część umów nie precyzuje wyraźnie skutków prawnych w przypadku nienadesłania informacji uzupełniających.⁴⁸

Wydaje się, że za najbardziej trafne można uznać następujące sformułowanie: „Postępowanie o wydanie ulegnie zawieszeniu (podkreślenie mojej), a osoba, której wydania żądano zostanie zwolniona, jeżeli w określonym terminie Strona wzywająca nie zadośćuczyni żądaniu Strony wezwanej.”⁴⁹ Sformułowanie to w sposób jasny i racjonalnie uzasadniony reguluje skutki prawne wynikające z omawianej powyżej sytuacji.

⁴² Art. 69 ust. 1 i 2 cyt. umowy między Polską a Czechosłowacją z 21 I 1949 r.; podobnie art. 9 cyt. konwencji między Izraelem a Szwajcarią z 31 XII 1958 r.

⁴³ Art. 11 cyt. konwencji między Belgią a NRF z 17 I 1958 r.; art. 15 cyt. układu między Szwecją a Izraelem z 10 IX 1963 r.

⁴⁴ Art. 11 cyt. konwencji między Polską a Rumunią z 26 III 1930 r.; art. 7 ust. 7 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r.

⁴⁵ Art. 12 cyt. konwencji między Polską a Szwecją z 30 VIII 1930 r.

⁴⁶ Art. 57 traktatu między ZSRR a Albanią z 30 VI 1958 r. (U.N.T.S., vol. 328, s. 3); art. 535 § 4 polskiego k.p.k. z r. 1969.

⁴⁷ Art. XII konwencji między Izraelem a Stanami Zjednoczonymi z 10 XII 1962 r.; art. 8 traktatu między Związkiem Południowej Afryki a Izraelem z 18 IX 1959 r.

⁴⁸ Art. 12 konwencji między Izraelem a Austrią z 10 X 1961 r.; art. 11 konwencji między Belgią a Marokiem z 27 II 1959 r.

⁴⁹ Art. 82 ust. 3 umowy między Polską a Jugosławią z 6 II 1960 r.

Możliwość uzupełnienia wniosku o ekstradycję przewiduje większość umów międzynarodowych, jedynie nieliczne nie zawierają żadnych postanowień w tym względzie.⁵⁰ Częściej nie przewidują takiej możliwości niektóre ustawy wewnętrzne.⁵¹ Biorąc pod uwagę powszechność stosowania tej instytucji w praktyce zawierania umów międzynarodowych, można uznać, że nawet w przypadku, gdy w umowie brak takiego postanowienia, państwo wezwane ma prawo zwrócić się o nadesłanie informacji uzupełniających, a państwo proszące powinno tej prośbie zadośćuczynić. W przypadku niewywiązania się z tej powinności postępowanie ekstradycyjne powinno ulec zawieszeniu, a osoba żądana powinna zostać zwolniona z aresztu, jeżeli była uprzednio aresztowana.

§ 3. ZBIEG WNIOSKÓW O EKSTRADYCJĘ

Konflikt wniosków o ekstradycję lub, jak niekiedy jest określany ten stan rzeczy, konkurencja wniosków albo zbieg żądań ma miejsce wówczas, gdy państwo wezwane otrzymało kilka wniosków o wydanie tej samej osoby. Poszczególne wnioski mogą dotyczyć różnych czynów karalnych lub tego samego przestępstwa. Jeżeli chodzi o pierwszą spośród wymienionych sytuacji, to jej istnienie w praktyce nie wymaga szerszego uzasadnienia. Natomiast sytuacja, w której dwa lub więcej państw żąda ekstradycji określonej osoby w związku z tym samym przestępstwem może powstać między innymi w przypadku zbiegu kompetencji terytorialnej ze strony jednego państwa proszącego i kompetencji personalnej ze strony drugiego państwa; a także w przypadku konfliktu kompetencji terytorialnej dwu państw, na przykład gdy przestępstwo zostało popełnione na pokładzie statku powietrznego należącego do państwa A, ale w trakcie przelotu nad terytorium państwa B. Podobna sytuacja powstanie wówczas, gdy akt fizyczny tworzący przestępstwo miał miejsce w jednym państwie, a skutek przestępny nastąpił w innym państwie. Dodatkową komplikację stanowić może fakt, że przestępca przebywa w państwie C i nie jest obywatelem żadnego spośród wymienionych państw. Oczywiście podane wyżej przykładowe sytuacje nie są zbyt częste, jednak również nie mają charakteru wyłącznie teoretycznego.

Pisząc o zbiegu wniosków o ekstradycję należy stwierdzić, że analizowane źródła prawa nie wykazują jednolitości w regulowaniu pod względem merytorycznym konfliktu wniosków. Dążąc jednak do maksymalnie syntetycznego ujęcia omawianego zagadnienia, można usystematyzować odpowiednie klauzule zawarte w umowach i ustawach w następujący sposób.

Po pierwsze — najliczniejsza grupa źródeł nie wprowadza rozróżnienia pomiędzy konfliktem wniosków dotyczących tego samego przestępstwa a konfliktem wniosków dotyczących różnych przestępstw. Źródła te (omówione dalej w pkt 1) zajmują jednolite stanowisko w stosunku do obydwu podanych wyżej sytuacji przewidują jednakowy tryb postępowania.

Po drugie — część analizowanych źródeł (omówionych w pkt 2) wprowadza wyraźne rozróżnienie pomiędzy kolizją wniosków dotyczących tego samego przestępstwa a kolizją spowodowaną nadesłaniem kilku wniosków, z których każdy dotyczy innego przestępstwa, stąd wynikają — odpowiednio do każdej spośród tych sytuacji — odmienne zasady postępowania.

⁵⁰ Np. konwencja między Holandią a Włochami z 28 V 1897 r. (U.N.T.S., vol. 96, s. 84).

⁵¹ M. in.: angielska ustawa z r. 1870; szwajcarska ustawa z r. 1892.

Jedynie nieliczne umowy dwustronne⁵² i ustawy wewnętrzne⁵³ nie określają w sposób wyraźny zasad postępowania w przypadku konfliktu wniosków o ekstradycję. Bardzo nieliczne umowy międzynarodowe określają sposób postępowania w sposób pośredni albo fragmentaryczny.⁵⁴ W przypadku umów, które nie określają zasad postępowania w sytuacji konfliktu wniosków, można uznać, że państwo wezwane jest w pełni upoważnione do decydowania, zgodnie ze swoim uznaniem, któremu spośród państw proszących przyznać ekstradycję przestępcy.

1. Przystępując do omówienia postanowień zawartych w umowach, które nie odróżniają sposobu postępowania przy konflikcie wniosków dotyczących tego samego przestępstwa od sposobu postępowania przy różnych przestępstwach, stwierdzamy, że odpowiednie klauzule są sformułowane w dwojaki sposób: a) „Jeżeli od kilku państw wpłyną wnioski o wydanie tej samej osoby, wezwana Umawiająca się Strona rozstrzyga, który z tych wniosków uwzględnić”⁵⁵; b) „Jeżeli wydania określonej osoby żądają konkurencyjnie Strona prosząca i inne państwo lub państwa albo ze względu na to samo przestępstwo, albo ze względu na różne przestępstwa, wydanie zostanie przyznane państwu, którego żądanie jest najwcześniejsze w dacie.”⁵⁶ W pierwszym przykładzie treść przepisu nie wprowadza rozróżnienia zbiegu wniosków w związku z tym samym przestępstwem od zbiegu wniosków w związku z różnymi przestępstwami, jednak należy uznać, że przytoczona klauzula odnosi się do obu tych sytuacji. W drugim przykładzie strony umowy wprowadziły to rozróżnienie. Istotne w punktu widzenia przyjętego podziału jest to, że tak w pierwszym, jak i drugim przypadku jednakowy tryb postępowania obowiązuje zarówno przy zbiegu wniosków dotyczących tego samego przestępstwa, jak i różnych przestępstw.

Powracając do merytorycznej strony zagadnienia, to jest do kryteriów rozwiązywania konfliktów wniosków, stwierdzamy, że część postanowień w tej grupie pozostawia rozstrzygnięcie sytuacji kolizyjnej swobodnemu uznaniu państwa wezwanego: „Jeżeli kilka państw żąda jednocześnie wydania tej samej osoby. Państwo wezwane decyduje, według swego uznania, któremu z tych państw ją wydać”⁵⁷. Pozostała część umów w tej grupie zawiera w odnośnych przepisach wskazówki, którymi należy się kierować przy podejmowaniu decyzji w sytuacji konfliktu wniosków. W zależności od tego, jaki element został uznany przez umowę lub ustawę za stanowiący podstawę do preferencji przy konflikcie wniosków, można wyodrębnić dwie podgrupy:

A. Umowy lub ustawy biorące pod uwagę kilka czynników — „Jeżeli wnio-

⁵² Np. traktat między Polską a Francją z 30 XII 1925 r. (Dz. U. z 1929, nr 63, poz. 491).

⁵³ M.in. niemiecka ustawa z r. 1929; polski k.p.k. z r. 1969.

⁵⁴ Konwencja między Stanami Zjednoczonymi a Szwecją z 24 X 1961 r. (U.N.T.S., vol. 494, s. 141) w art. XV zawiera odesłanie do prawa wewnętrznego państwa wezwanego w zakresie spraw nie objętych konwencją; konwencja między Holandią a Włochami z 28 V 1897 r. (U.N.T.S., vol. 98, s. 84) w art. 2 ust. 1 stwierdza: „Ekstradycja nie będzie miała miejsca, jeżeli czyn został popełniony w państwie trzecim, a rząd tego kraju prosi o ekstradycję.” Przepis ten reguluje jedynie określoną sytuację konfliktową, a mianowicie, gdy o wydanie prosi jedna ze stron konwencji (na której terytorium przestępstwo nie zostało jednak popełnione), a równocześnie o ekstradycję ubiega się państwo, na którego terytorium przestępstwo zostało dokonane. W tej sytuacji pierwszeństwo ma państwo miejsca popełnienia przestępstwa.

⁵⁵ Art. 17 umowy między Polską a Bułgarią z 4 XII 1961 r.

⁵⁶ Art. 13 układu między Południową Afryką a Federacją Rodezji i Niassy z 19 XI 1962 r.

⁵⁷ Art. 7 konwencji między Polską a Luksemburgiem z 22 I 1934 r. (Dz. U. 1936, nr 16, poz. 145).

ski o ekstradycję zostały nadesłane konkurencyjnie przez kilka państw ze względu na ten sam czyn lub różne czyny, Państwo wezwane zadecyduje swobodnie co do nich, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, a w szczególności możliwość dalszej ekstradycji między państwami proszącymi, dąży do wyrażenia wniośków oraz względną wagę i miejsce popełnienia przestępstwa.⁵⁸

B. Umowy lub ustawy przyznające prawo do ekstradycji państwu, które pierwsze wystąpiło z wnioskiem — „Jeżeli o ekstradycję zbiegłego przestępcy prosi jedna z Umawiających się Stron, a także jeden lub więcej rządów, pierwszeństwo zostanie przyznane państwu, które pierwsze wystąpiło z wnioskiem”⁵⁹

2. Stosunkowo nieliczna grupa umów i ustaw wprowadza wyraźne odróżnienie trybu postępowania w przypadku kolizji wniosków dotyczących tego samego przestępstwa od trybu dotyczącego różnych przestępstw. Stosowane są też różne kryteria w rozwiązywaniu kolizji wniosków.

W przypadku konfliktu wniosków dotyczących tego samego przestępstwa najczęściej przyznaje się pierwszeństwo państwu, na którego terytorium przestępstwo zostało popełnione⁶⁰, podając niekiedy wskazówki co do sposobu postępowania w przypadku, gdyby państwo miejsca popełnienia przestępstwa nie wystąpiło z wnioskiem o ekstradycję.⁶¹

Przy konflikcie wniosków dotyczących różnych przestępstw najczęściej przyznaje się ekstradycję państwu, na którego terytorium popełniono przestępstwo zagrożone najcięższą karą.⁶² Wreszcie trzy spośród umów dwustronnych zawartych przez Polskę przed r. 1939 przyznają w omawianej sytuacji pierwszeństwo państwu, którego obywatelem jest przestępca.⁶³

Kilka jedynie umów międzynarodowych reguluje sytuację, w której dwa lub więcej państw prosi o ekstradycję w związku z różnymi przestępstwami, nie zajmując się konfliktem wniosków dotyczących tego samego przestępstwa. W takim przypadku pierwszeństwo należy przyznać państwu, na którego terytorium popełniono najcięższe przestępstwo.⁶⁴ Jedna z umów uznaje za element decydujący datę otrzymania wniosku o ekstradycję.⁶⁵

Reasumując stwierdzamy, że analizowane źródła w przypadku konfliktu wniosków (niezależnie od tego, czy dotyczy on tego samego przestępstwa, czy różnych przestępstw) najczęściej pozostawiają podjęcie decyzji swobodnemu

⁵⁸ Art. 13 konwencji między Izraelem a Włochami z 24 II 1956 r. (U.N.T.S., vol. 316, s. 97); podobnie art. 16 układu między Szwecją a Izraelem z 10 IX 1963 r. oraz art. 17 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957.

⁵⁹ Art. VI środkowoamerykańskiej konwencji o ekstradycji z r. 1934 (A.J.I.L., vol. 29 1935, s. 293); art. VII traktatu między Stanami Zjednoczonymi a Rumunią z 23 VII 1924 r. (U.N.T.S., vol. 48, s. 36); art. VII traktatu między Polską a Stanami Zjednoczonymi z 22 XI 1927 r. (Dz. U. 1929, nr 45, poz. 372).

⁶⁰ Art. 347 kodeksu prywatnego prawa międzynarodowego podpisanego w Hawanie 20 II 1928 r. (A.J.I.L., vol. 29 II 1935I, s. 285); art. XI lit. a traktatu między Belgią a Brazylią z 6 V 1953 r. (U.N.T.S., vol. 272, s. 157); art. 14 szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

⁶¹ Art. 7 konwencji między Polską a Rumunią z 26 III 1930 r.

⁶² Art. XI lit. b cyt. wyżej traktatu między Belgią a Brazylią z 6 V 1953 r.; art. 348 kodeksu prywatnego prawa międzynarodowego z r. 1928.

⁶³ Art. 55 umowy między Polską a Królestwem Serbów, Kroatów i Słowenów z 4 V 1923 r.; art. 62 ust. 2 umowy między Polską a Austrią z 19 III 1924 r. (Dz. U. 1926, nr 84, poz. 467); art. 7 konwencji między Polską a Rumunią z 26 III 1930 r.

⁶⁴ Art. 6 traktatu o ekstradycji przestępców i ochronie przed anarchizmem, podpisanego w Meksyku w r. 1902 (A.J.I.L., vol. 29, 1935, s. 278); art. 14 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r.

⁶⁵ Art. XIII traktatu między Wielką Brytanią a Rumunią z 21 III 1893 r. (U.N.T.S., vol. 104, s. 117).

uznaniu państwa wezwanego. Jeżeli formułują w tym względzie określone wskazówki, to skłonne są raczej preferować wniosek państwa, na którego terytorium popełniono przestępstwo, niż wniosek państwa, którego obywatelem jest osoba żądana.

Słusznym rozwiązaniem wydaje się pozostawienie decyzji — w przypadku konfliktu wniosków — albo swobodnemu uznaniu państwa wezwanego albo, jeżeli umawiające się państwa oddzielają kolizję wniosków dotyczących tego samego przestępstwa od kolizji dotyczącej różnych przestępstw i decydują się formułować w tych sytuacjach wskazówki postępowania, wtedy należałoby uznać, że w pierwszej sytuacji pierwszeństwo powinno przysługiwać państwu miejsca popełnienia przestępstwa; przy przestępstwie popełnionym na terytorium kilku państw decydujące znaczenie powinna mieć data wpływu wniosku o wydanie. W przypadku konfliktu wniosków dotyczących różnych przestępstw za warunek decydujący o pierwszeństwie przyznania ekstradycji należałoby uznać wagę przestępstwa mierzoną jego zagrożeniem ustawowym, zgodnie z ustawodawstwem wewnętrznym poszczególnych państw proszących.

Na uwagę zasługuje i w miarę możliwości powinna być także uwzględniona w dalszej kolejności możliwość kolejnej ekstradycji do innego spośród państw proszących. Wprowadzenie tego elementu wydaje się celowe, tak jak to czynią niektóre ustawy wewnętrzne⁶⁶, dla dobra rozwoju szeroko pojętej współpracy państw w zakresie pomocy prawnej.

Można uznać także, że nie istnieją zasadnicze przeszkody do szerszego wprowadzenia innego środka rozwiązywania kolizji wniosków w przypadku, gdy kilka państw ubiega się konkurencyjnie o ekstradycję tej samej osoby, jakim jest możliwość wycofania wniosku o ekstradycję ze strony jednego czy kilku zainteresowanych państw. Z analizy odpowiednich postanowień umów i ustaw wynika, że jedynie dwie umowy dwustronne przewidują w sposób pośredni taką możliwość rozwiązania konfliktu wniosków.⁶⁷ W dobie szeroko rozwijającej się współpracy międzynarodowej upowszechnienie takiego trybu postępowania nie powinno nastęrczać większych trudności.

§ 4. ARESZTOWANIE TYMCZASOWE W ZWIĄZKU Z EKSTRADYCJĄ

W związku z upowszechnieniem szybkich środków komunikacji i rozwojem międzynarodowego ruchu osobowego problemem bardzo ważnym z praktycznego punktu widzenia staje się stosowanie środków zapobiegawczych w stosunku do osób uchylających się przed wymiarem sprawiedliwości, i to zarówno w okresie przed wszczęciem postępowania o ekstradycję, jak i w jego trakcie. Przygotowanie dokumentacji i wystąpienie drogą dyplomatyczną z wnioskiem o ekstradycję, a następnie wstępne rozpatrzenie nadesłanych dokumentów przez odpowiednie władze państwa wezwanego pochłania wiele czasu i wymaga podjęcia wielu czynności o charakterze oficjalnym. W rezultacie osoba uchylająca się przed wymiarem sprawiedliwości ma możliwość uzyskania informacji o zamiarach władz i zmienić swe miejsce pobytu, co znacznie utrudnia lub wręcz uniemożliwia przeprowadzenie postępowania o ekstradycję. Z tych względów analizowane źródła prawa przewidują możliwość, a najczęściej obowiązek zastosowania odpowiednich środków zapobie-

⁶⁶ Art. 14 *in fine* szwajcarskiej ustawy z r. 1892 oraz art. 6 francuskiej ustawy z r. 1927.

⁶⁷ Art. 13 układu między Południową Afryką a Federacją Rodezji i Niassy z 19 XI 1962 r. oraz art. 13 układu między Izraelem a Wielką Brytanią z 4 IV 1960 r. (U.N.T.S., vol. 377, s. 331).

gawczych w związku z otrzymaniem wniosku o ekstradycję, z reguły w formie aresztu. Zastosowanie tego środka zapobiegawczego jest także możliwe przed otrzymaniem oficjalnego wniosku o wydanie.⁶⁸

Większość umów i ustaw zawiera odpowiednie postanowienia odnoszące się zarówno do aresztu tymczasowego, jak i aresztu prewencyjnego. Jedynie nieliczne umowy międzynarodowe przewidują wyłącznie zastosowanie aresztu tymczasowego, nie zawierając postanowień odnośnie aresztu prewencyjnego.⁶⁹ Najlicniejsza jest grupa umów i ustaw, które przewidują możliwość zastosowania aresztu prewencyjnego, nie zawierają natomiast postanowień regulujących zasady zastosowania aresztu tymczasowego. Należy uznać, że w tych umowach zastosowanie aresztu tymczasowego po otrzymaniu wniosku o ekstradycję jest możliwe — skoro możliwe jest uzyskanie aresztu przed nadesłaniem wniosku — i zależy od uznania państwa wezwanego.

W związku z otrzymaniem wniosku o ekstradycję stosowany jest areszt tymczasowy. Niektóre umowy zobowiązują państwo wezwane do obligatoryjnego zastosowania aresztu tymczasowego: „Na podstawie otrzymanej prośby o ekstradycję, zgodnie z warunkami tego Układu, Strona wezwana podejmie niezbędne kroki w celu aresztowania osoby żądanej.”⁷⁰ Inne natomiast zawierają postanowienia, z których wynika między innymi obowiązek zastosowania aresztu tymczasowego, lecz nie jest to jedyny środek zapobiegawczy możliwy do zastosowania w takiej sytuacji. „Z chwilą otrzymania wniosku wraz z dokumentami wskazanymi w art. 67, Strona wezwana zarządzi, stosownie do swego ustawodawstwa, wszystko, co potrzeba, aby zabezpieczyć wydanie osoby żądanej i zapobiec jej ucieczce, chyba że z góry jest oczywiste, że wydanie jest niedopuszczalne.”⁷¹ Należy przypuszczać, że chociaż sformułowanie tu przytoczone ma głównie na celu umożliwienie zastosowania aresztu tymczasowego, to jednak nie uznaje tej formy za jedynie możliwą i obligatoryjną. Możliwe bowiem jest w zależności od tego, jakie środki zapobiegawcze przewidziane są w ustawodawstwie strony wezwanej, zastosowanie innych środków, takich jak dozór policyjny itp.

Zasadniczą różnicą między aresztem tymczasowym a aresztem prewencyjnym jest brak wniosku o wydanie przestępcy w tym ostatnim przypadku, ponadto różne są cele, jakie spełniają te rodzaje aresztu. Pierwszy z nich ma głównie za zadanie umożliwienie wykonania ekstradycji, a drugi — umożliwienie przeprowadzenia postępowania o ekstradycję. Z tych też względów tryb postępowania w tym ostatnim przypadku jest uproszczony. Różnice dotyczą sposobu komunikowania się i treści wniosku o areszt prewencyjny — w stosunku do treści wniosku o ekstradycję — stanowiącego podstawę do zastosowania aresztu tymczasowego.

W zakresie sposobu komunikowania się jedynie niektóre umowy stanowią,

⁶⁸ W dalszych rozważaniach dla określenia aresztu, który nastąpił po otrzymaniu wniosku o wydanie, stosować będziemy termin „areszt tymczasowy”, natomiast w stosunku do aresztu, który ma miejsce przed otrzymaniem wniosku, stosować będziemy termin „areszt prewencyjny”. Większość analizowanych źródeł używa w obu sytuacjach terminu areszt tymczasowy.

⁶⁹ Art. IX traktatu między Wielką Brytanią a Rumunią z 21 III 1893 r.; art. 7 traktatu między Związkiem Południowej Afryki a Izraelem z 18 IX 1959 r.

⁷⁰ Art. 9 układu między Izraelem a Wielką Brytanią z 4 IV 1960 r.; § 236 węgierskiej ustawy o postępowaniu sądowym z r. 1951 (D. S. K a r l e w: *Ugólno-processualnoje zakonodatelstwo zarubieźnych socialističeskich gosudarstw*, Moskwa 1956, s. 179); art. 535 § 1 polskiego k.p.k. z r. 1969 stosuje formę fakultatywną.

⁷¹ Art. 70 układu między Polską a Czechosłowacją z 21 I 1949 r.; art. 9 konwencji o ekstradycji, podpisanej w Montevideo w r. 1933; art. 16 i 18 szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

że z prośbą o areszt prewencyjny należy wystąpić drogą dyplomatyczną.⁷³ Niekiedy obok tej drogi dopuszcza się możliwość bezpośredniego komunikowania się między zainteresowanymi rządami⁷³ lub władzami sądowymi, prokuratorskimi i policyjnymi.⁷⁴ Niekiedy dodaje się następujący warunek: „Jeżeli prośba o areszt (prewencyjny) nie została przesłana kanałem dyplomatycznym, będzie ona niezwłocznie potwierdzona tym kanałem.”⁷⁵

W wielu przypadkach nie podaje się wskazówek co do sposobu porozumiewania się i nie określa organów upoważnionych do występowania z prośbą o areszt prewencyjny: „W przypadku nie cierpiącym zwłoki, kompetentne władze Strony proszącej mogą prosić o tymczasowe aresztowanie osoby poszukiwanej. Kompetentne władze Strony wezwanej podejmą decyzję w tej sprawie zgodnie ze swymi prawami.”⁷⁶

Nieraz zezwala się na porozumienie się w sprawie aresztu prewencyjnego za pomocą listu, telegramu lub innego środka komunikowania się, nie określając organów upoważnionych do działania w tej sprawie.⁷⁷ Oczywiście jest, że w takich przypadkach prawo wewnętrzne państwa proszącego będzie określało organ upoważniony do wystąpienia z prośbą o zastosowanie aresztu prewencyjnego, a prawo wewnętrzne państwa wezwanego wskaże organ uprawniony do podjęcia decyzji w tej sprawie.

Liczna grupa umów dwustronnych upoważnia władze sądowe lub policyjne państwa proszącego do wystąpienia z prośbą o zastosowanie aresztu prewencyjnego.⁷⁸ Do tej grupy należy większość dwustronnych umów zawartych przez Polskę przed r. 1939, upoważniających sądy, urzędy prokuratorskie, a niekiedy także władze policyjne do występowania bezpośrednio do właściwych władz państwa wezwanego z prośbą o zastosowanie aresztu prewencyjnego. Prośba taka może być przesłana listownie lub telegraficznie. Charakterystyczna dla większości tych umów dwustronnych jest następująca klauzula: „Także i bez takiego wniosku [o areszt prewencyjny] należy zarządzić tymczasowe przetrzymanie osoby wysłędzonej w państwie, w którego dzienniku policyjnym zamieszczono o niej ogłoszenie na żądanie drugiego państwa.”⁷⁹ Natomiast we wszystkich umowach dwustronnych zawartych pomiędzy państwami socjalistycznymi znajduje się następująca klauzula: „Aresztowanie może nastąpić również bez wniosku przewidzianego w ustępie 1 [o areszt prewencyjny], jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że dana osoba popełniła na obszarze drugiej Umawiającej się Strony przestępstwo uzasadniające wydanie.”⁸⁰

⁷³ Art. XII konwencji między Stanami Zjednoczonymi a Szwecją z 24 X 1961 r.; art. 9 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r.

⁷⁴ Art. VI traktatu między Belgią a Brazylią z 6 V 1953 r.

⁷⁵ Art. 13 konwencji między Polską a Szwecją z 30 VIII 1930 r.

⁷⁶ Art. 14 ust. 3 *in fine* konwencji między Belgią a Marokiem z 27 II 1959 r.; podobnie art. 83 ust. 2 umowy między Polską a Jugosławią z 6 II 1960 r. oraz art. 19 francuskiej ustawy z r. 1927.

⁷⁷ Art. 16 ust. 1 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957; podobnie art. 10 układu między Południową Afryką a Federacją Rodezji i Niassy z 19 XI 1962 r.

⁷⁸ Art. 10 konwencji między Izraelem a Austrią z 10 X 1961 r.; podobnie art. 10 konwencji o ekstradycji, podpisanej w Montevideo w r. 1933.

⁷⁹ Art. 7 konwencji między Izraelem a Szwajcarią z 31 XII 1958 r.; podobnie art. X układu między Holandią a Izraelem z 18 XII 1956 r.; art. 70 ust. 2 umowy między Polską a Austrią z 19 III 1924 r. (Dz. U. 1926, nr 84, poz. 487).

⁸⁰ Art. 44 ust. 3 umowy między Polską a Republiką Czeskosłowacką z 6 III 1925 r. (Dz. U. 1926, nr 14, poz. 80).

⁸¹ Art. 71 ust. 2 umowy między Polską a Bułgarią z 4 XII 1961 r.; podobnie art. 63 ust. 2 traktatu między Czechosłowacją a Bułgarią z 13 IV 1954 r. (U.N.T.S., vol. 501, s. 3).

Analizowane umowy różnią się w zakresie wymogów stawianych co do treści wniosku o areszt prewencyjny. W większości z nich wymagane jest jedynie stwierdzenie, że wydano nakaz aresztowania lub wyrok skazujący. Za typowe można uznać następujące brzmienie odpowiedniego przepisu: „W przypadkach nagłych — jeżeli wydanie nie przedstawia się z góry jako niedopuszczalne — można aresztować tymczasowo osobę ściganą, zanim jeszcze nadejdzie wniosek o wydanie, jeżeli tego zażądano z powołaniem się na nakaz aresztowania lub prawomocny wyrok i wymieniono czyn przestępny”.⁸¹ Oprócz stwierdzenia, że wydano nakaz aresztowania albo wyrok skazujący wymagane jest zapewnienie o zamiarze nadesłania wniosku o ekstradycję.⁸² W szeregu przypadków wymagany jest nieco szerszy zakres treści wniosku o areszt prewencyjny: „Wniosek winien wymieniać przestępstwo zarzucane osobie, której wydania się żąda, datę i miejsce jego popełnienia, jak również, w miarę możliwości, obywatelstwo tej osoby i jej rysopis oraz powoływać się na istnienie nakazu aresztowania lub wyroku skazującego [...]”⁸³ Wymaga się ponadto przekazania takich dalszych informacji, które byłyby konieczne, aby uzasadnić wydanie nakazu aresztowania, gdyby przestępstwo zostało dokonane lub osoba, której dotyczy wniosek została skazana na terytorium państwa wezwanego.⁸⁴ W tej ostatniej sytuacji brak jest istotnych różnic pomiędzy treścią wniosku o areszt prewencyjny a treścią wniosku o ekstradycję. Przygotowanie niezbędnej dokumentacji, jak już zaznaczono, zabiera wiele czasu i umożliwia poszukiwanemu przestępcy zmianę miejsca pobytu. Z tego też względu można w sposób uzasadniony twierdzić, że powyższe rozwiązanie nie odpowiada współczesnym warunkom rozwoju współpracy międzynarodowej w zakresie pomocy prawnej.

Jednakowo sprecyzowane są skutki prawne w przypadku nienadesłania wniosku o ekstradycję, jeżeli w stosunku do danej osoby zastosowano areszt prewencyjny. W tego rodzaju przypadkach po upływie odpowiedniego terminu, przewidywanego przez umowy i ustawy, powszechnie sankcjonowanym skutkiem prawnym jest zwolnienie osoby aresztowanej. Jednak w niektórych umowach odpowiednia klauzula ma brzmienie fakultatywne: „Osobę tymczasowo przetrzymaną można nadto wypuścić na wolność, jeżeli w przeciągu 6 tygodni od dnia przetrzymania Naczelny Zarząd Sprawiedliwości państwa wezwanego nie otrzyma wniosku o wydanie.”⁸⁵ Zasadniczo odnośne klauzule są formułowane w postaci obligatoryjnej: „Osoba aresztowana na podstawie takiego wniosku zostanie wypuszczona na wolność po upływie 30 dni od daty jej aresztowania, jeśli prośba o ekstradycję nie zostanie otrzymana.”⁸⁶ Jedno-

⁸¹ Art. 71 ust. 1 umowy między Polską a Czechosłowacją z 21 I 1949 r. Podobne klauzule zawiera większość umów zawartych przez Polskę przed r. 1939. Por. także art. VI traktatu między Belgią a Brazylią z 6 V 1953 r.; art. 16 ust. 2 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957; art. 535 § 2 polskiego k.p.k. z r. 1969.

⁸² Art. 10 konwencji o ekstradycji, podpisanej w Montevideo w r. 1933; art. 71 ust. 1 umowy między Polską a NRD z 1 II 1987 r.

⁸³ Art. 13 konwencji między Polską a Szwecją z 30 VIII 1930 r.; podobnie art. 9 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r. oraz art. 17 szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

⁸⁴ Art. 13 układu między Szwecją a Izraelem z 10 IX 1963 r.; podobnie art. 10 układu między Izraelem a Wielką Brytanią z 4 IV 1960 r. oraz art. 10 angielskiej ustawy z r. 1870.

⁸⁵ Art. 71 ust. 3 umowy między Polską a Austrią z 19 III 1924 r.; podobnie art. 8 konwencji między Izraelem a Szwajcarią z 31 XII 1958 r.

⁸⁶ Art. 13 *in fine* układu między Szwecją a Izraelem z 10 IX 1963 r.; por. także art. 20 francuskiej ustawy z r. 1927 oraz § 236 ust. 2 *in fine* węgierskiej ustawy o postępowaniu sądownym z r. 1851.

czesnie ta grupa umów najczęściej dodaje wyjaśnienie, że zwolnienie osoby aresztowanej przewencyjnie nie przeszkadza jej ponownemu aresztowaniu i ewentualnej ekstradycji, jeśli wniosek o wydanie zostanie następnie nadesłany.⁸⁷

§ 5. ODROCZENIE EKSTRADYCJI ORAZ EKSTRADYCJA CZASOWA

W świetle odpowiednich postanowień odroczenie wydania przestępcy, mówiąc najogólniej, może mieć miejsce w sytuacji, gdy wpłynął wniosek o ekstradycję, a kompetentne władze państwa wezwanego wyraziły zgodę na jego wydanie. Równocześnie jednak w państwie wezwanym toczy się postępowanie karne przeciwko tej osobie w związku z innym przestępstwem, nie stanowiącym podstawy wniosku o ekstradycję, albo została ona już skazana za inne przestępstwo. Konieczność zadośćuczynienia wymogom wymiaru sprawiedliwości w państwie wezwanym stanowi w takim przypadku przeszkodę do wykonania ekstradycji. Oczywiście nie jest to przeszkoda o charakterze bezwzględny, to znaczy nie uznaje jej się za podstawę do odmowy ekstradycji w ogóle. W opisanej wyżej sytuacji wydanie państwu proszącemu osoby, która naruszyła jego prawa, kolidowałoby wyraźnie z interesem wymiaru sprawiedliwości państwa wezwanego. Nie budzi bowiem wątpliwości i jest rzeczą słuszną, aby państwo wezwane miało pierwszeństwo w ukaraniu przestępcy, który znajduje się na jego terytorium. Z drugiej strony należy również uwzględnić, chociaż w dalszej kolejności, interesy państwa proszącego, więc odroczenie wydania do czasu ukończenia postępowania karnego albo wykonania czy darowania orzeczonej kary ma swoje uzasadnienie i jest przewidziane w umowach międzynarodowych i ustawach wewnętrznych oraz znajduje zastosowanie w praktyce sądów krajowych.

Analiza wykazuje, że stosowanie tej instytucji przewidują wszystkie omawiane umowy międzynarodowe, natomiast źródła prawa wewnętrznego nie zawsze zawierają postanowienia wprowadzające tę instytucję.⁸⁸ Zasadniczo, w sytuacji gdy na terenie państwa wezwanego toczy się postępowanie karne przeciwko osobie żądanej lub, gdy odbywa ona tam karę pozbawienia wolności w związku z innym przestępstwem, umowy wprowadzają instytucję odroczenia wydania w formie fakultatywnej. Wprawdzie z postanowień tych nie wynika wyraźnie, jaka jest alternatywa w sytuacji, gdy nie zastosuje się odroczenia wydania, lecz należy przypuszczać, że może nią być jedynie odmowa wydania, co z pewnością może mieć miejsce w nielicznych przypadkach umów międzynarodowych dopuszczających odroczenie rozpatrywania prośby o ekstradycję w omawianej wyżej sytuacji⁸⁹, lub gdy umowa międzynarodowa nie zastrzega wyraźnie, że odroczenie wydania jest instytucją stosowaną jedynie po uprzednim przyznaniu ekstradycji.⁹⁰ Problem alternatywy dla odroczenia wydania ma o tyle istotne znaczenie, że za typową należy uznać następującą klauzulę: „Jeśli przeciwko osobie, o której ekstradycję się prosi, jest prowadzone postępowanie karne lub odbywa ona karę na terytorium państwa wezwanego za przestępstwo inne niż to, w związku z którym prosi się o ekstra-

⁸⁷ Art. 16 ust. 5 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957; podobnie art. 14 ust. 5 konwencji między Belgią a NRF z 17 I 1958 r.

⁸⁸ Między innymi nie zawiera jej polski k.p.k z r. 1969.

⁸⁹ Art. 12 traktatu między Związkiem Południowej Afryki a Izraelem z 18 IX 1959 r.

⁹⁰ Art. VI konwencji między Stanami Zjednoczonymi a Szwecją z 24 X 1961 r.

dycję, jej wydanie może być odroczone do czasu zakończenia postępowania i pełnego wykonania kary, która może być lub została orzeczona.”⁹¹ Przy użyciu tego rodzaju sformułowania można jedynie w sposób uzasadniony zakładać, że odroczenie wydania może mieć miejsce dopiero po merytorycznym ustosunkowaniu się kompetentnych organów państwa wezwanego do wniosku o ekstradycję, a nawet gdy zostało orzeczone przed podjęciem decyzji co do wydania, to nie powinno ono powstrzymać przebiegu postępowania ekstradycyjnego. Należy jednak podkreślić, że kolejność postępowania powinna być odwrotna. W pierwszym rzędzie należałoby podjąć decyzję o przyznaniu ekstradycji, a dopiero potem wydać orzeczenie o ewentualnym odroczeniu wydania przestępcy, a to ze względów przytoczonych wyżej. Zgodnie z tym postulatem kilka dwustronnych umów międzynarodowych stwierdza: „Jeżeli obwiniony z powodu innego przestępstwa jest ścigany lub skazany na obszarze państwa wezwanego, natenczas można wstrzymać wydanie aż do ukończenia wdrożonego postępowania i wykonania lub darowania kary. Mimo to o wydaniu należy orzec jak najrychlej”.⁹² W sporadycznych przypadkach umowy międzynarodowe w sposób jednoznaczny i wyraźny zobowiązują umawiające się strony do rozstrzygnięcia wniosku o ekstradycję w pierwszym rzędzie, a następnie do ewentualnego odroczenia ekstradycji.⁹³ Zamieszczenie tego rodzaju klauzuli wydaje się celowe, ponieważ odroczenie wydania, jak zresztą wskazuje na to sama nazwa instytucji, powinno mieć miejsce wyłącznie w przypadku przyznania ekstradycji, a nie stanowić środka formalnego, służącego przewlekaniu postępowania ekstradycyjnego i stwarzającego niejasne sytuacje.

Kilka spośród analizowanych umów i ustaw nie pozostawia żadnych wątpliwości co do sytuacji, w jakich należy stosować odroczenie wydania przestępcy i formułuje odnośne klauzule w sposób obligatoryjny: „Jeżeli osoba, której wydania zażądano, pozostaje pod śledztwem lub odbywa karę w Państwie wezwanym za popełnienie innej zbrodni lub występku, wydanie jej zostanie odłożone do chwili ukończenia sprawy sądowej i całkowitego odbycia kary, jaka osobie tej została wymierzona.”⁹⁴

Wreszcie trzy umowy dwustronne dopuszczają możliwość zastosowania instytucji odroczenia wydania, oprócz przypadków postępowania w toku i odbywania kary za inne przestępstwo, także w sytuacji, gdy natychmiastowe wydanie mogłoby zagrażać zdrowiu lub życiu osoby żądanej albo z innych względów byłoby niesprawiedliwe i samo stanowiło karę zbyt ciężką.⁹⁵

Trzy spośród umów dwustronnych zawartych przez Polskę przed r. 1939 zawierają podobną co do treści klauzulę, z której wynika, że ściganie lub zatrzymanie osoby żądanej z powodu zobowiązań zaciągniętych w stosunku do

⁹¹ Art. VII konwencji między Izraelem a Stanami Zjednoczonymi z 10 XII 1962 r.; podobnie art. 73 umowy między Polską a Węgrami z 6 III 1959 r. (Dz. U. 1960, nr 8, poz. 54) oraz inne umowy między państwami socjalistycznymi.

⁹² Art. 60 umowy między Polską a Austrią z 19 III 1924 r.; podobnie art. 16 konwencji między Izraelem a Włochami z 24 II 1956 r.

⁹³ Art. 17 konwencji między Belgią a Marokiem z 27 II 1959 r.; art. 19 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957; art. 18 konwencji Beneluksu o ekstradycji i pomocy sądowej w sprawach karnych, podpisanej w Brukseli w r. 1962 (S. D. Bedi: *Extradition in International Law and Practice*, Rotterdam 1966, s. 257).

⁹⁴ M. in. art. 5 umowy między Polską a Wielką Brytanią z 11 I 1932 r. art. 8 francuskiej ustawy z r. 1927.

⁹⁵ Art. IX traktatu między Belgią a Brazylią z 6 V 1963 r.; art. 13 konwencji między Izraelem a Szwajcarią z 31 XII 1958 r.; art. 7 układu między Południową Afryką a Federacją Rodezji i Niassy z 19 XI 1962 r.

osób prywatnych nie stanowi podstawy do odroczenia wydania.⁹⁶ Z kolei odmienne postanowienia zawierają dwie umowy: „[...] jeśli postępowanie jest prowadzone przez władze państwa wezwanego z innych powodów niż naruszenie praw karnych i wymaga obowiązkowego stawiennictwa lub zatrzymania osoby żądanej, ekstradycja może zostać odroczone do czasu zakończenia postępowania lub zatrzymania.”⁹⁷

Jeżeli chodzi o instytucję ekstradycji czasowej albo inaczej wydania czasowego, należy zwrócić uwagę, że w przypadku zastosowania odroczenia wydania istnieje możliwość powstania ujemnych skutków prawnych dla państwa proszącego. Mianowicie, jeżeli przestępca odbywa karę długoterminowego pozbawienia wolności, odroczenie wydania go może uniemożliwić dalsze zastosowanie prawa karnego w państwie proszącym ze względu na przedawnienie. Z tych też powodów niektóre umowy wprowadzają instytucję czasowego wydania osoby, która naruszyła prawa państwa proszącego o wydanie. Osoba wydana czasowo jest sądzona w państwie proszącym, a następnie zostaje natychmiast zwrócona państwu wezwanemu w celu kontynuowania toczącego się tam postępowania karnego lub wykonania orzeczonej tam kary. Z kolei po zakończeniu postępowania karnego i odbyciu nałożonej w państwie wezwanym kary (o ile taka została orzeczone), osoba ta będzie powtórnie przekazana państwu proszącemu w celu pełnego zadośćuczynienia wymiarowi sprawiedliwości w tym państwie.

Umowy uznające instytucję wydania czasowego zawierają zwykle następującą klauzulę: „1. Jeżeli odroczenie wydania, przewidziane w artykule 67, mogłoby spowodować przedawnienie postępowania karnego lub poważne ujemne skutki dla ustalenia faktów, na uzasadniony wniosek, osoba, której wydania się żąda, może być wydana czasowo. 2. Osoba czasowo wydana zostanie przekazana z powrotem niezwłocznie po dokonaniu czynności procesowych, dla których przeprowadzenia została wydana”.⁹⁸ Z powyższego wynika, że w zasadzie wydanie czasowe może mieć miejsce jedynie w przypadku wcześniejszego podjęcia decyzji o odroczeniu wydania. Wyjątkiem są tu dwie umowy, które przeciwstawiają wydanie czasowe odroczeniu wydania.⁹⁹

Zazwyczaj nie precyzuje się bliżej warunków, w jakich nastąpi wydanie czasowe, a następnie zwrot osoby wydanej. Niekiedy warunki wydania czasowego zostają określone w drodze wymiany pism¹⁰⁰, wyznacza się też czasem termin zwrotu osoby wydanej czasowo¹⁰¹.

§ 6. PRZEKAZANIE

Akt przekazania przestępcy kompetentnym władzom państwa proszącego kończy zazwyczaj postępowanie o ekstradycję, oczywiście w przypadku gdy

⁹⁶ Art. 10 traktatu między Polską a Francją z 30 XII 1925 r.; art. 5 konwencji między Polską a Luksemburgiem z 22 I 1934 r.; art. 5 konwencji między Polską a Belgią z 13 V 1931 r. (Dz. U. 1932, nr 59, poz. 564).

⁹⁷ Art. 11 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r. oraz art. 4 *in fine* traktatu o ekstradycji przestępców i ochronie przed anarchizmem, podpisanego w Meksyku w r. 1902.

⁹⁸ Art. 68 umowy między Polską a Rumunią z 25 I 1962 r. (Dz. U. 1963, nr 63, poz. 301); art. 13 szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

⁹⁹ Art. 19 ust. 2 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957 oraz art. 4 ust. 2 układu między Szwecją a Izraelem z 10 IX 1963 r.

¹⁰⁰ Art. 16 *in fine* konwencji między Izraelem a Włochami z 24 II 1956 r.

¹⁰¹ Art. 84 ust. 2 umowy między Polską a Jugosławią z 6 II 1960 r. (Dz. U. 1963, nr 27, poz. 162).

władze państwa wezwanego wyraziły zgodę. Wiele umów i ustaw nie zawiera wyraźnych postanowień regulujących w sposób wyczerpujący formę i sposób, w jaki przekazanie ma dojść do skutku. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że wszystkie umowy mówią o organach obu stron upoważnionych do porozumiewania się w sprawach o ekstradycję, należy sądzić, że państwo wezwane powinno zakomunikować o swej decyzji w przedmiocie ekstradycji wskazanym przez umowę organom państwa proszącego. Najczęściej wykorzystuje się w tym celu drogę dyplomatyczną, często zezwala się na bezpośrednie kontakty między zainteresowanymi organami wymiaru sprawiedliwości. Odpowiednia nota czy pismo powinno więc oprócz decyzji o przyznaniu ekstradycji określać czas i miejsce przekazania. Możliwa jest także sytuacja, w której państwo wezwane informuje o przyznaniu ekstradycji i wskazuje miejsce, z którego osobę żadaną należy odebrać w określonym czasie. Za typowe można uznać następujące sformułowanie: „Strona wezwana powiadomi Stronę proszącą o miejscu i czasie wydania. Jeśli Strona prosząca nie przejmie osoby podlegającej ekstradycji w okresie jednego miesiąca po ustanowionym terminie wydania, osoba ta może być zwolniona z aresztu.”¹⁰²

Wiele umów podkreśla w odnośnej klauzuli dwa elementy: obowiązek bezwzględnego powiadomienia państwa proszącego w drodze dyplomatycznej o ostatecznej decyzji w sprawie ekstradycji oraz nakłada najczęściej na państwo wezwane obowiązek przesłania osoby żądanej do granicy lub portu wskazanego przez przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego państwa proszącego.¹⁰³ Niekiedy umowy dwustronne komunikują w sposób lakoniczny: „Jeśli na wydanie nastąpiło zezwolenie, Państwo proszące będzie zobowiązane odebrać osobę, której wydania żądało, w terminie wskazanym przez Państwo wezwane [...]”¹⁰⁴

Wreszcie dwie umowy dwustronne przewidują także możliwość przekazania osoby żądanej państwu trzeciemu, w sytuacji gdy zachodzi konieczność tranzytu do państwa proszącego.¹⁰⁵

Z zasady ustawy wewnętrzne nie określają bliżej warunków i trybu przekazania, wskazując jedynie organ upoważniony do wykonania ekstradycji. Wyjątkiem jest tu ustawa szwajcarska¹⁰⁶, która nakazuje przewiezienie osoby wydawanej do granicy i przekazanie jej władzom policyjnym państwa proszącego.

Niektóre umowy i ustawy precyzują w sposób wyraźny skutki prawne powstające w sytuacji, gdy osoba, której wydanie jest żądane nie zostanie przejęta przez władze państwa proszącego w oznaczonym miejscu i określonym terminie. Zasadniczym skutkiem prawnym jest tu zwolnienie osoby tej z aresztu. Przeważnie odnośna klauzula posiada formę fakultatywną¹⁰⁷, rzadziej for-

¹⁰² Art. 65 traktatu między ZSRR a Albanią z 30 VI 1958 r. oraz inne umowy między państwami socjalistycznymi. Podobnie art. 15 konwencji między Izraelem a Włochami z 24 II 1956 r.; art. 18 ust. 3 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957.

¹⁰³ Art. 11 traktatu między Związkiem Południowej Afryki a Izraelem z 18 IX 1959 r.; podobnie art. 12 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r.

¹⁰⁴ Art. 15 konwencji między Polską a Szwecją z 30 VIII 1930 r.; podobnie art. VII traktatu między Belgią a Brazylią z 6 V 1953 r.

¹⁰⁵ Art. 12 konwencji między Polską a Belgią z 13 V 1931 r. oraz art. 12 konwencji między Polską a Luksemburgiem z 22 I 1934 r.

¹⁰⁶ Art. 22 oraz art. 27 szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

¹⁰⁷ Art. 12 konwencji między Irakiem a Turcją z 29 III 1946 r.; art. 14 układu między Izraelem a Wielką Brytanią z 4 IV 1960 r.; art. 12 angielskiej ustawy z r. 1870; art. 535 § 5 polskiego k.p.k. z r. 1969.

mę obligatoryjną.¹⁰⁸ Niekiedy, na wypadek zaistnienia jakichś okoliczności szczególnych, niezależnych od obu stron, które mogą spowodować zwłokę w przekazaniu lub przejściu osoby wydawanej — przewiduje się możliwość uzgodnienia nowego terminu przekazania.¹⁰⁹

Większość umów przewiduje dodatkowe skutki prawne na wypadek nieprzejścia osoby wydawanej, stwierdzając, że w takiej sytuacji strona wezwana może następnie odmówić ponownego aresztowania osoby, której wydania się żąda albo odmówić wydania w związku z tym samym przestępstwem.¹¹⁰ Tylko jedna umowa zawiera odmienne stwierdzenie: „Zwolnienie nie będzie przeszkodą do przedstawienia dodatkowego wniosku o ekstradycję w związku z tym samym przestępstwem”.¹¹¹ Ze sformułowania tego wynika jednak w sposób pośredni, że nieprzejście osoby przekazywanej pociąga za sobą kolejny skutek prawny, jakim jest konieczność powtórnego wystąpienia z wnioskiem o ekstradycję.

РЕЗЮМЕ

В начале статьи дается дефиниция понятия „выдача преступников”, а потом на основе анализа соответствующих положений международных соглашений и внутренних законов о выдаче преступников выделяются два вида оговорок: оговорки о материальной стороне выдачи и оговорки о ее формальной стороне. Первые из них определяют по отношению к кому и в связи с какими преступлениями можно получить выдачу, а также уточняет условия отказа в выдаче преступника. Вторые оговорки нормируют способы, при помощи которых следует добиваться выдачи преступников, порядок экстрадиционного производства и способы осуществления выдачи.

В статье рассматриваются следующие вопросы: заявление о выдаче преступника и дополнительная документация; дополнение заявления о выдаче, совокупность заявлений; временный арест в связи с выдачей; отсрочка выдачи и временная выдача; передача преступника.

Источниками послужили многочисленные международные как многосторонние, так и двусторонние договоры, внутренние законы некоторых государств и немногочисленные практики национальных судов, занимающихся проблематикой выдачи преступников. Выдача военных преступников в настоящей статье не рассматривается.

SUMMARY

The author defines the notion of extradition and then, on the basis of the analysis of proper regulations in international agreements and of domestic laws concerning the extradition of criminals, distinguishes between clauses referring to the material aspect of extradition and clauses referring to its formal aspect. The former state concerning whom, and for what offenses, extradition can be obtained

¹⁰⁸ Art. 7 traktatu między Belgią a Brazylią z 6 V 1953 r.; art. 28 szwajcarskiej ustawy z r. 1892.

¹⁰⁹ Art. 16 ust. 5 konwencji między Belgią a NRF z 17 I 1958 r.; art. 18 ust. 5 europejskiej konwencji o ekstradycji z r. 1957.

¹¹⁰ Art. 14 ust. 3 konwencji między Izraelem a Austrią z 10 X 1961 r.; art. 16 ust. 4 konwencji między Belgią a Marokiem z 27 II 1959 r.

¹¹¹ Art. 15 *in fine* konwencji między Izraelem a Włochami z 24 II 1956 r.

and formulate the conditions of refusal of giving a criminal; the latter prescribe the manner of requesting extradition and define the extraditing procedure as well as the way in which extradition is to be executed.

The article discusses first the extradition request and supplementary documents, the complement to the extradition request, the coincidence of requests, by several states temporary arrest in connection with extradition, postponement of extradition, finally, delivering the criminal.

As source material were used numerous international agreements, multilateral and bilateral, domestic regulations of selected states, and some few decisions of courts which dealt with the problems of procedure of the extradition of criminals.

The article does not cover procedure used in extradition of war criminals.

